

Kommunalin raportti KPY:n ravitsemis- ja puhtausalan konferenssille 15.-16.10.2024

Puhtaus- ja kiinteistöpalvelut

Kommunalissa on lähes 25 800¹ jäsentä, joiden ammattinimikkeenä on ”laitoshuoltaja/siivooja – kotityöpalvelut”, ”laitoshuoltaja/siivooja – kunta”, ”laitoshuoltaja/siivooja – yksityinen”, ”toimitila-, laitoshuoltaja/siivooja – alue/maakäräjät” tai ”jätehuoltotyöntekijä”. Jäsenemme työskentelevät sekä julkisten että julkisesti rahoitettujen yksityisten työnantajien palveluksessa. Yksityisellä sektorilla on runsaat 1 900 yksityistä yritystä, joissa työskentelee Kommunalin jäseniä².

Jätehuolto

Jätehuolto on Ruotsissa kuntien vastuulla, ja useimmiten kunnat huolehtivat siitä itse tai yhdessä muiden kuntien kanssa niin sanotuissa kuntayhtymissä (kommunalförbund). Alalla toimii myös yksityisiä yrityksiä, mutta niiden työntekijät kuuluvat Ruotsin Kuljetustyöntekijöiden liittoon.

”Tekniikka, puistot ja yhdyskuntarakentaminen” on toimiala, jolla jäsenemme työtehtävät liittyvät muun muassa yhdyskuntarakentamiseen, julkisten leikkipuistojen yms. huoltoon sekä kunnan katuverkon ja talousvesi- ja jätevesiverkoston kunnossapitoon, jätehuoltoon ja puhtaanapitoon.

Jätehuolto, puhtauspalvelut, jätteen loppusijoitus ja kierrätys ovat maailman nopeimmin kasvavia teollisuudenaloja, ja ennusteiden mukaan rekrytoinnin tarve kasvaa. Toinen tärkeä osa-alue on vihreät työpaikat ja vihreä talous, jotka yleistyvät yhä nopeammin ja asettavat työntekijöille aiempaa suurempia vaatimuksia. Jätehuollon, puhtaanapidon, jätteen loppusijoituksen ja kierrätyksen parissa työskenteleviä sanotaan useimmiten jätehuolto- ja kierrätystyöntekijöiksi. Ammattitaito, koulutus ja oppiminen hankitaan yleensä työpaikalla. Jätteidenkeräytyksessä työntekijälle voidaan tarjota ympäristökoulutusta, ja hän voi seurata mukana jäteautossa oppiakseen rutiinit ja työtehtävät. Vaatimuksena on ajokortti.

Kiinteistöpalvelut/siivous

Kommunal järjestää julkisesti rahoitetun kiinteistöpalvelualan työntekijöitä riippumatta siitä, onko työnantaja julkinen vai yksityinen. Liitto järjestää myös kotityöpalvelualan työntekijöitä. Muut yksityisen sektorin työntekijät ovat järjestäytyneet Kiinteistötyöntekijöiden liittoon.

Kommunal tekee osaamis- ja koulutustyötä lähellä osapuolten yhteistä palvelualan ammattineuvostoa³ (Servicebranchens yrkesnämnd, SRY), joka on toiminut puhtaus- ja palvelualan osaamisen kehittämisen puolesta vuodesta 1985. Työnantajilla on vastuu kouluttaa puhtausalan muodollista koulutusta vailla olevia työntekijöitä, niin että he voivat saada SRY:n ammattipätevyyskortin tai PRYL-sertifikaatin⁴.

¹ Antalet medlemmar per 17 juli 2024

² Antal medlemmar inom städ/lokalvård på den privata sektorn är det nära 11 300 och inom renhållning är det 560

³ Kommunal tillsammans med Almega Serviceföretagen och Fastighetsanställdas förbund

⁴ PRYL, yrkesbevis som visar på att den som är certifierad innehar en förhöjd kompetens inom yrket

Kommunal.

Kaksi laajaa peruskoulutusta, SRY ja PRYL, kattavat suurimman osan ammattiin tavallisesti kuuluvista työtehtävistä. SRY on kehittänyt alan perustutkinnon, jonka nimi on ”SRY Bas”. Kaikki koulutuksen suullisen ja käytännön kokeen hyväksytysti suorittaneet saavat ammattipätevyyskortin. Sillä varmistetaan, että koulutuksen hyväksytysti suorittanut pystyy työskentelemään itsenäisesti ammattiroolissaan.

Ammattipätevyyskortti:

- antaa yksilölle vahvistuksen tämän omasta osaamisesta ja perusosaamistason saavuttamisesta
- varmistaa palveluja suorittavan henkilöstön hyvän osaamistason
- tarjoaa toimialan yhteisen tietopohjan, joka helpottaa myös myöhempää osaamisen kehittämistä ja erikoistumista
- antaa työnantajalle mahdollisuuden varmistaa, että henkilöstö on pätevää.

Ravitsemisala

Julkiset ruokapalvelut tarjoavat joka päivä noin kolme miljoonaa ateriala hoito-, hoiva- ja koulusektoreilla. Julkisiin ruokapalveluihin hankitaan vuosittain elintarvikkeita noin kymmenellä miljardilla kruunulla⁵. Julkisilla ruokapalveluilla on tärkeä signaaliarvo kaikille ruokailijoille, olkoonkin että näiden palveluiden osuus elintarvikkeiden kokonaiskulutuksesta on pieni. Kuntien tavoitetaso aterioiden osalta vaikuttaa suuresti hyvinvoinnin laatuun. Kaikkien lasten, vanhusten ja sairaiden tulisi saada terveellistä ja laadukasta ruokaa kaikkialla Ruotsissa⁶.

Kommunal järjestää kokkeja ja ruokapalvelutyöntekijöitä⁷, jotka työskentelevät julkisia ruokapalveluita tuottavissa kuntien, alueiden ja yksityisten toimijoiden suurkeittiöissä. Jäsenemme työskentelevät ennen kaikkea koulujen ja päiväkotien, sairaaloiden ja asumisyksiköiden keittiöissä.

Kommunalilla on runsaat 21 800 jäsentä, joiden ammattinimikkeenä on kokki tai ruokapalvelutyöntekijä⁸ ja jotka työskentelevät joko suoraan julkiselle kunta- tai aluesektorin työnantajalle tai julkisesti rahoitetulle yksityiselle työnantajalle yli 1 040 yksityisessä yrityksessä.

Kokki, keittäjä

Kokin/keittäjän koulutus perustuu nykyään toisen asteen oppilaitosten (gymnasieskolan) ravintola- ja elintarvikeohjelmaan tai vastaaviin Komvux-kursseihin tai vanhempiin toisen asteen koulutuksiin.

Pääasiallisia koulutuspolkuja on kolme:

- Ravintola- ja elintarvikeohjelma toisen asteen oppilaitoksessa
- Ravintola- ja elintarvikekurssit ammattiin suuntautuneessa kunnallisessa aikuiskoulutuksessa (Komvux)
- Työmarkkinakoulutukset, jotka tähtäävät kokin ja keittäjän ammattiin.

Toisen asteen aikuiskoulutuksessa (Komvux) kokin ja keittäjän valtakunnalliseen ammattipakettiin⁹ sisältyy ammattiosaamista muun muassa hygienian, elintarvike- ja ravitsemustietouden, ruoanlaiton, erityisruokavalioiden ym. alalla.

⁵ [Livsmedelsverket](#)

⁶ [Livsmedelsverket](#)

⁷ Det finns flera olika yrkesbefattningar för måltidspersonal, bland annat köksbiträde, måltidsbiträde, ekonomibiträde, kallskänka och skolmåltidsbiträde

⁸ Antalet medlemmar per 17 juli 2024

⁹ [Skolverket](#)

Kommunal.

Kokilla on erilaisia työtehtäviä suunnittelusta, ostoksista ja ruoanlaitosta tiskaukseen ja siivoukseen, erityisesti pienissä keittiöissä. Julkisissa ruokapalveluissa työskentelevien on erityisen tärkeää tuntea sekä nuorten että vanhojen ravinnontarve, raaka-aineet, valmistus, allergiat ja sairaudet, jotka liittyvät ruokaan.

Ruokapalvelutyöntekijät

Ruokapalvelutyöntekijät ovat moniosaava ammattiryhmä, jolla on vaihtelevia työtehtäviä. Ruokapalvelutyöntekijöillä on useita eri ammattinimikkeitä, muun muassa keittiöapulainen, ruokapalveluapulainen, talousapulainen, kylmäkkö ja kouluruokala-apulainen. Kommunal käyttää termiä ruokapalvelutyöntekijä (måltidspersonal) yhteisnimekkeenä kaikille näille ammanteille.

Ruokapalvelutyöntekijät vastaavat muun muassa ruoanlaitosta yhdessä kokkien kanssa. He avustavat ruoanlaitossa esimerkiksi keittämällä pastaa tai perunoita tai valmistamalla salaatteja. Työtehtäviin voi työpaikasta riippuen kuulua lisäksi siivousta, tiskausta ja huolehtimista ruokailuympäristön viihtyisyydestä.

Julkisia ruokapalveluja tuottavien keittiöiden valmius

Hoito- ja hoiva- ja koulusektorilla tarjoillaan joka päivän noin kolme miljoonaa ateriala, ja palvelun on toimittava myös kriisiaikoina. Siitä ovat vastuussa toiminnasta normaalistikin vastaavat tahot, eli kunnat ja alueet. Julkisen sektorin ruokapalvelujen toimimattomuudella on kauaskantoiset seuraukset niille, joita asia koskee suoraan, mutta myös oman toiminnan ulkopuolella, jos omaisten on esimerkiksi jäätävä pois töistä, mikä saattaa vaikuttaa muuhun yhteiskunnalle tärkeään toimintaan. Ruokapalvelualan vahva valmius vahvistaa siis yleisemmin Ruotsin valmiutta.

Normaalien ruokapalvelujen ylläpitäminen häiriötilanteissa voi olla haasteellista. Useiden eri toimijoiden on ryhdyttävä pikaisiin toimenpiteisiin, mikä edellyttää systemaattista lähestymistapaa. Saattaa tuntua vaikealta ja vaikeasti hahmotettavalta kehittää etukäteen erityisiä toimintatapoja kriisitilanteen varalta. Mutta ennakkosuunnittelu voi lyhentää siirtymää ja vähentää häiriöitä kriisin tullessa¹⁰.

Validointi

Kommunalin sopimusaloilla on monia jäseniä, joilla on runsaasti osaamista ja kokemusta, vaikkeivät he täytäkään muodollisia koulutusvaatimuksia. Alakohtaiset koulutukset, sertifiointi ja laillistus ovat tärkeitä joissakin ammanteissa ja joillakin aloilla, esimerkiksi kun kyse on kokeista, ruokapalvelutyöntekijöistä, toimitilahuoltajista ja puhtausalasta.

Validointi on jäsennelty prosessi hankitun ammattitaidon dokumentoimiseksi ja muodolliseksi tunnustamiseksi, esimerkiksi jos työntekijä on oppinut ammatin aiemman työkokemuksensa tai arkielämänsä kautta, mutta hänellä ei ole todistusta osaamisestaan. Osaamisen validointi tapahtuu kirjallisesti, mistä voi olla etua uuden työpaikan tai koulutuspaikan löytämisessä tai seuraavan askeleen ottamisessa nykyisessä työssä. Validointia voidaan käyttää myös ammattikoulutuksen täydentämisessä.

Prosessi vaihtelee ammatin ja toimialan mukaan¹¹. Useimmiten se tarkoittaa sitä, että osaamisen arvioi riippumaton kolmas osapuoli tai auktorisoitu organisaatio, joka on erikoistunut ammattien validointiin.

¹⁰ [Livsmedelsverket](#)

¹¹ [Kommunal om validering](#)

Rekrytointistrategiat

Kommunalilla ei normaalisti ole erityistä jäsenhankinnan toimialastrategiaa. Sen sijaan kiinnitetään suurta huomiota työpaikkakäynteihin ja kokouksiin, joita tuetaan laajalla markkinoinnilla. Kommunal on ollut mukana ammattipäivillä hankkiakseen uusia jäseniä ja tehnyt työtä toimialojen yhteisen neuvoston kanssa puhtaus- ja kiinteistöpalveluyöntekijöiden sertifiointiseksi ja tavoittaakseen uusia potentiaalisia jäseniä sillä, että toimialaneuvosto sisällyttää ay-jäsenyystietouden koulutukseen ja osallistujille jaettavaan infoaineistoon. Vastaavaa toimintaa ei toistaiseksi ole kokeille, keittäjille eikä ruokapalveluyöntekijöille.

Hans Kotzan
tutkija
Hyvinvointipoliittinen yksikkö